

Bunar bb, 72 270 Travnik, Bosna i Hercegovina, e- mail: otuzbir.selma@gmail.com

Sažetak: U velikom broju predmeta u toku krivičnih postupaka nakon saobraćajnih nesreća teško je doći do adekvatnog sankcionisanja izvršilaca krivičnih djela iz oblasti ugrožavanja bezbjednosti saobraćaja. Cijeli postupak kao i konačna odluka suda zavisi od provođenja početne radnje dokazivanja tj. uviđaja. Uviđaj je temelj za utvrđivanje načina nastanka i uzroka saobraćajne nesreće, a potrebno ga je bez greške uraditi pri fiksiranju podataka na licu mjesta saobraćajne nesreće neposredno nakon što se dogodila. Ukoliko se neispravno i nepotpuno uviđaj izvrši nedostaci se ne mogu otkloniti naknadno sprovedenim dokaznim radnjama. Zbog navedenog veliku ulogu u vršenju ispravnog i potpunog uviđaja imaju ovlaštena službena lica koja bi trebalo da su visokostručna i koja najčešće izvrše veliki broj uviđaja, a obzirom na ustaljenu praksu da na uviđaj izlazi tužilac samo kada je u pitanju saobraćajna nesreća sa smrtnim posljedicama. U radu će se naglasiti važnost i velika uloga ispravno obavljenog uviđaja i konstatovanih parametara prikupljenih tokom uviđaja za dalji tok postupka i adekvatnog rješavanja i sankcionisanja učesnika u saobraćajnoj nesreći.

Ključne riječi: uviđaj, saobraćajna nesreća, učesnici u saobraćaju, ovlaštena službena lica

SIGNIFICANCE SCENE OF TRAFFIC ACCIDENTS

Abstract: In a number of cases in the course of criminal proceedings following accidents is difficult to reach an adequate sanctioning perpetrators of crimes in the area of endangering traffic safety. The whole process and the final decision of the court on the implementation of the initial actions prove that the place of the crime. A crime scene investigation is the base for determining the mode of occurrence and causes of accidents, but it must be done without mistakes, in fixing time on the site of a traffic accident shortly after it occurred. If fully completed incorrectly and conduct of inquiry deficiencies can not be remedied subsequently conducted evidentiary actions. Because of this major role in carrying out proper and complete site investigations have authorized officials who are supposed to be highly qualified and who often carry large numbers of inspections, and given the established practice that the investigation goes prosecutor, only when it comes to traffic accidents, with fatal consequences. This paper will show the importance and great role properly performed the crime scene and the recorded parameters collected at the crime scene for further proceedings to adequately address and sanctioning of participants in a traffic accident.

Keywords: crime scene investigation, traffic accident, road users, authorized persons

1. UVOD

Kada usljed neprilagođene brzine ili drugih uzroka dođe do saobraćajne nesreće vozač je dužan da ostane na licu mjesta, osim u situacijama kada je učesnicima u nesreći ili njemu lično potrebna medicinska pomoć. Isto tako je i lice, koje se zatekne na mjestu saobraćajne nesreće dužno da ukaže prvu pomoć povrijeđenim osobama i da ih po potrebi preveze do najbliže medicinske ustanove. Ukoliko su u pitanju veće povrede ili je neko od učesnika smrtno stradao vozač mora pozvati policiju te bi trebao preduzeti sve moguće mjere da bi se saobraćaj mogao nesmetano odvijati, ali i nastojati da sačuva sve dokaze na mjestu saobraćajne nesreće kako bi se izvršio uviđaj, uz uslov da to ne ugrožava sigurnost saobraćaja. U slučaju da dođe do saobraćajne nesreće sa manjom materijalnom štetom i da se vozači sporazumno dogovore o isplati štete oni mogu bez pozivanja policije ukoliniti vozila

sa ceste i popuniti evropski obrazac o saobraćajnim nesrećama koji bi trebalo da ima svaki od učesnika u saobraćaju. Ako se učesnici saobraćajne nesreće ne mogu dogovoriti ili je u pitanju nesreća sa velikom štetom na vozilima, koja se ne mogu ukloniti sa ceste bez asistencije vučne službe i vatrogasaca, dužni su prema Zakonu o osnovama bezbjedenosti saobraćaja na putevima u BiH („Službeni glasnik“, broj 6/06, 44/07) pozvati policiju. Česti slučajevi koji se dešavaju jesu bježanje sa lica mjesta kao i pomjeranje vozila što ovlaštenim službenim licima otežava obavljanje uviđaja kada izađu na mjesto saobraćajne nesreće koji je veoma bitan kako bi se utvrdila odgovornost učesnika u saobraćajnoj nesreći. Nema pravilno utvrđenog činjeničnog stanja vezano za jednu saobraćajnu nesreću, na bazi nepotpunih i pogrešno konstatovanih parametara prikupljenih tokom uviđaja, zbog čega je neophodno da uviđaj obavljaju isključivo visokostručna lica ili da uviđaju u svim slučajevima prisustvuje tužilac, a što u zakonodavstvu BiH nije propisano.

2. POJAM UVIĐAJA

Uviđaj je procesna radnja kojom organ krivičnog postupka vlastitim opažanjem utvrđuje važne činjenice i rezultat utvrđivanja unosi u zapisnik o uviđaju.¹³⁹ Prema našem Zakonu o krivičnom postupku FBiH („Službene novine Federacije BiH“, br.35/03,37/03 i 56/03) članom 106. propisano je da se uviđaj preduzima kada je za utvrđivanje neke važne činjenice u postupku potrebno neposredno opažanje. Uviđaj kao početna procesna radnja nakon saobraćajne nesreće služi prikupljanju dokaza i prikupljanju podataka bitnih za utvrđivanje odgovornosti učesnika u saobraćajnoj nesreći. U kriminalističkoj teoriji uviđaj je određen kao složena cjelina radnji i sistem primjene posebnih tehničkih metoda i sredstava kojima se čulnim opažanjem i proučavanjem otkrivaju, osiguravaju, opisuju ili snimaju predmeti, tragovi i druge okolnosti o načinima izvršenja krivičnog djela i njegovom izvršiocu, a koje su važne za postupak.¹⁴⁰ Krivičnoprocesne norme određuju pravnu osnovu za obavljanje uviđaja i predstavljaju okvir u koji moraju biti uklopljene sve tehničke metode mjerenja, brojanja, opisivanja, snimanja i sl., a koje se primjenjuju u toku vršenja uviđaja, kako bi rezultati uviđaja bili valjan izvor saznanja.¹⁴¹ Uviđaj je jedna od osnovnih radnji dokazivanja, koja se vrši da bi organ postupka, odnosno organ koji preduzima tu radnju, neposrednim opažanjem utvrdio neke važne činjenice.¹⁴² U pozitivnom procesnom zakonodavstvu nije propisan način vršenja uviđaj već je samo postavljen pravni okvir za preduzimanje uviđaja, a njegovu sadržinu određuje kriminalistika. Uviđaj, prije svega, služi otkrivanju i prikupljanju dokaza o postojanju krivičnog djela i dokaza važnih za otkrivanje njegovog izvršioca, ali je takođe bitan za provjeravanje i ocjenjivanje drugih prikupljenih dokaza, kao i za prikupljanje podataka koji su od značaja za utvrđivanje imovinskopravnog zahtjeva (npr. visine štete prouzrokovane krivičnim djelom).¹⁴³

3. VRŠENJE UVIĐAJA

¹³⁹ V.Tomašević,G:Kazneno procesno pravo.Temeljni pojmovi i osnove praktične primjene,Split 1998., str.283. Zlatarić,B.,Damaška,M.:Rječnik krivičnog prava i postupka, Zagreb 1966 str.348

¹⁴⁰ Pavišić,B.,Modly,D.,Velić, P.:Kriminalistika. Knjiga prva.Treće izmjenjeno i dopunjeno izdanje.Zagreb,2006,str.439.

¹⁴¹ Zbog složenosti uviđaja, kriminalističko-taktički, tehnički i metodički značaj prilikom njegovog preduzimanja posebno dolazi do izražaja. Detaljnije u literaturi koja se odnosi na kriminalističke teme.

¹⁴² Dautbegović A., Krivično procesno pravo I, Tuzla 2012.str 138

¹⁴³ Sijerčić-Čolić,H., Krivično procesno pravo.Krivičnoprocesni subjekti i krivičnoprocesne radnje.Drugo izmjenjeno i dopunjeno izdanje,Sarajevo 2005. str.423

Nakon saobraćajne nesreće učesnik u saobraćajnoj nesreći u kojoj je neko izgubio život ili je povrijeđen ili je nastala veća materijalna šteta dužan je da:

- 1) ostane na mjestu saobraćajne nesreće, s tim što se može privremeno udaljiti samo radi pružanja pomoći licima povrijeđenim u saobraćajnoj nesreći, ili ako mu je samom potrebna ljekarska pomoć;
- 2) preduzme sve što je u njegovoj moći da se otklone nove opasnosti koje mogu nastati na mjestu saobraćajne nesreće, omogućiti normalno odvijanje saobraćaja i nastoji da se ne mijenja stanje na mjestu saobraćajne nesreće i sačuvaju postojeći tragovi pod uslovom da preduzimanje tih mjera ne ugrožava bezbjednost saobraćaja;
- 3) obavijesti najbližu policijsku stanicu o saobraćajnoj nesreći i vrati se na mjesto saobraćajne nesreće te sačeka dolazak službenog lica koje obavlja uviđaj.¹⁴⁴

Ovlaštena službena lica su obavezna izaći na mjesto saobraćajne nesreće te uz pomoć stručne osobe kriminalističko-tehničke struke ili druge struke koja će pomoći u pronalaženju, osiguranju ili opisivanju tragova, izvršiti potrebna mjerenja i snimanja, sačiniti skicu i fotodokumentaciju ili prikupiti i druge podatke i izvršiti uviđaj. Nakon dolaska na mjesto saobraćajne nesreće veoma je važna primjena načela operativnosti i brzine. Ovo načelo važno je iz razloga da usljed odugovlačenja vršenja uviđaja može doći do promjene situacije na licu mjesta usljed atmosferskih prilika, lica koja se nađu na mjestu nesreće mogu da nesvjesno unište dokaze i tragove krivičnog djela i da ostave svoje tragove, a takođe učiniocu ne smije biti ostavljena prilika da uništi postojeće tragove i stvori lažne, da pobjegne daleko, pribavi lažne svjedoke, da sakrije dokaze i dr. što bi dovelo do pogrešnog vršenja uviđaja kao i u slučaju da dođe do namjernog pomjerenja dokaza od strane trećih lica koja su zainteresovana za ishod budućeg postupka. Ovlaštena službena lica koja vrše uviđaj moraju da svestrano, potpuno i realno sagledaju činjenice radi kojih se vrši uviđaj, ali i da tačno precizno fiksiraju činjenice koje su putem preduzetog uviđaja neposredno opažene. Kako bi se prikupili svi neophodni dokazi sa lica mjesta saobraćajne nesreće, lice mjesta treba obezbijediti tako što će ovlaštena službena lica preduzeti sve neophodne mjere, što podrazumjeva djelimično ili čak u cjelosti obustavljanje saobraćaja na jednoj saobraćajnoj traci ili ipak na svim pravcima, a polazeći od potreba konkretnog slučaja rukovodeći se prije svega objektivnim razlozima za prikupljanje pravno relevantnih tragova i predmeta, koji će u bitnom uticati na utvrđivanje uzroka nastanka saobraćajne nesreće i njenog izvršioca. Naime, dovoljno je da samo jedno vozilo prođe u neposrednoj blizini mjesta nastanka saobraćajne nesreće, te da dovede do pomjerenja nekog bitnog dokaza ili parametra za utvrđivanje uzroka saobraćajne nesreće, a što je naknadnim radom bilo kojeg organa nemoguće utvrditi. Dakle, na pravilno utvrđenim i obilježenim parametrima koji se prikupe tokom uviđaja utvrđuje se krivična odgovornost učesnika u saobraćajnoj nesreći za njen nastanak. Na bazi nepotpunih i pogrešno konstatovanih parametara prikupljenih tokom uviđaja nema pravilnog utvrđivanja činjeničnog stanja zbog čega je neophodno da uviđaj obavljaju samo viskostručna lica, a što se prije svega odnosi na ovlaštena službena lica MUP-a, koji ipak izvrše najveći broj uviđaja nakon saobraćajne nesreće. Način vršenja uviđaja direktno se reflektuje na odlučivanje o krivičnoj odgovornosti izvršilaca krivičnih djela protiv bezbjednosti saobraćaja. Bitan faktor i pretpostavka za vršenje kvalitetnog uviđaja, a i sačinjavanje samog zapisnika o uviđaju, te prateće kriminalističko-tehničke dokumentacije jeste i savremena tehnika neophodna za vršenje uviđaja. Naime, obučeno ljudstvo i savremena tehnika su neophodni preduslovi kvalitetnog uviđaja nakon nastanka saobraćajne nesreće, što sa stanovišta prakse nije

¹⁴⁴ Član 154. Zakona o osnovama bezbjednosti saobraćaja na putevima u Bosni i Hercegovini.

ostvareno posebno imajući u vidu trenutnu organizaciju u smislu da uviđaj obavljaju pripadnici policije koji još uvijek ne posjeduju neophodna znanja i iskustva za potpuno i stručno vršenje uviđaja i koji ne posjeduju savremenu tehniku. Iako je obavezno prisustvo stručne osobe kriminalističko-tehničke ili druge struke mora se raditi i na stručnom osposobljavanju pripadnika policije koji vrše uviđaj. Dakle, stručna osposobljenost je preduslov za vršenje uviđaja pri kojem će biti pravilno određeni svi parametri, te označeni svi bitni dokazi, fotografije svih tragova i oštećenja, kako na vozilima tako i na kolovozu i van puta, te sačinjene valjane skice, jer se samo na osnovu stručno i kvalitetno konstatovanih pravno relevantnih dokaza može tokom krivičnog postupka na pravilan način utvrditi odgovornost učesnika saobraćajne nesreće. Ovlaštena službena lica su obavezna sačiniti zapisnik o uviđaju. Prema važećem zakonodavstvu zapisnik o uviđaju mora obavezno sadržavati podatke koji su važni s obzirom na prirodu takve radnje ili za utvrđivanje istovjetnosti pojedinih predmeta (opis, mjere i veličine predmeta ili tragova, stavljanje oznaka na predmetima i dr.), a ako su napravljene skice, crteži, planovi, fotografije filmski snimci i slično, to će se navesti u zapisniku i priključiti uz zapisnik.¹⁴⁵ Kako bi zapisnik o uviđaju bio procesno valjan, odnosno mogao se koristiti kao dokaz u krivičnom postupku potrebno je da ispunjava uslove iz naprijed navedene zakonske odredbe. U zapisnik o uviđaju ne može se unijeti npr. nalaz i mišljenje vještaka, iskazi svjedoka, a niti može sadržavati netačne podatke i sl. Zapisnik o uviđaju sačinjava se istodobno kad se ova radnja dokazivanja obavlja ili neposredno nakon toga¹⁴⁶, a potpisuje ga osoba koja vrši uviđaj i zapisničar¹⁴⁷, osim u slučaju iz člana 165.stav 2. Zakona o krivičnom postupku Federacije BiH. Uz zapisnik se obavezno sastavljaju prilozi kao što su fotodokumentacija i skica lica mjesta. Ovi prilozi, ukoliko su pravilno i potpuno prikupljeni, te pravilno unijeti u zapisnik o uviđaju mogu biti osnov za stručno saobraćajno-tehničko vještačenje, koja je slijedeća neophodna karika u postupku utvrđivanja krivične odgovornosti učesnika saobraćajne nesreće. U praksi se veoma često dešava da se javlja neusaglašenost između skice mjesta saobraćajne nesreće i fotodokumentacije što dovodi do nastajanja grešaka prilikom detaljne analize i izrade nalaza i mišljenja vještaka, a što često dovodi do nemogućnosti razrješavanja saobraćajne situacije u trenutku saobraćajne nesreće, te pogrešnog ili nepotpunog nalaza vještaka. Davanje nepotpunog ili pogrešnog nalaza vještaka dovodi do nepravilno i pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja i utvrđivanja odgovornosti učesnika saobraćajne nesreće u krivičnom postupku. Dakle, veoma je važno kvalitetno uraditi uviđaj kako bi dalji tok utvrđivanja odgovornosti učesnika doveo do potpunog dokazivanja na koji način se dogodila saobraćajna nesreća. Jedan od problema koji se takođe često dešava jeste da se prilikom uviđaja ne prikupe podaci o svim potencijalnim svjedocima očevicima saobraćajne nesreće, jer se ova lica neselektivno udalje sa lica mjesta, a radi obezbjeđenja lica mjesta, tako da vrlo često očevici napuste mjesto saobraćajne nesreće, a njihovim iskazima bi se lakše došlo do odgovora na konkretna pitanja u vezi saobraćajne nesreće. Veoma važan nedostatak utvrđen u toku krivičnih postupaka, a vezano za kvalitetno vršenje uviđaja jeste i propust, vezan za neizuzimanje tahografskih listića iz vozila koja su učestvovala u saobraćajnoj nesreći, a koja raspolažu tahografom, što onemogućava utvrđivanje brzine kretanja vozila na nesporn način, kako u momentu sudara, tako i u momentu reagovanja i neposredno prije toga, a što opet dalje utiče na pravilno donošenje sudske odluke i utvrđivanje krivične odgovornosti učesnika saobraćajne nesreće. Jedan od takođe otežavajućih faktora za ispravno i kvalitetno vršenje uviđaja jeste i tehnička ispravnost vozila. Naime, neophodno je određivati vanredni tehnički pregled mnogo češće i vršiocu tehničkog pregleda naložiti da što potpunije i tačnije izvrši

¹⁴⁵ Član 166.stav 3.Zakona o krivičnom postupku FBiH

¹⁴⁶ Član 165.stav 1. Zakona o krivičnom postupku FBiH

¹⁴⁷ Član 168.stav 9.Zakona o krivičnom postupku FBiH

pegled, te savjesno i detaljno u zapisnik o vanrednom tehničkom pregledu unese sve uočene činjenice, a sve u cilju utvrđivanja tehničke ispravnosti vozila neposredno pred sudar, te uzročno-posljedične veze između tehničke neispravnosti vozila i saobraćajne nesreće, a što će ovlaštenim službenim licima omogućiti kvalitetno vršenje uviđaja, vještacima saobraćajne struke ispravno davanje nalaza i mišljenja, te donošenje ispravne odluke o odgovornosti učesnika saobraćajne nesreće u krivičnom postupku. Kao problem ispravnog vršenja uviđaja i utvrđivanja svih bitnih parametara jeste i pogrešan način utvrđivanja prisustva alkohola u krvi učesnika saobraćajnih nesreća. Pravilno bi bilo uzorkovati krv učesnika u što kraćem vremenskom periodu nakon nesreće i to dva puta u razmaku od 30 minuta ili uzeti jedan uzorak krvi jedan urina, što pruža mogućnost ovlaštenim službenim licima da na nesporan način utvrde prisustvo alkohola u krvi, a tako se i sposobnost za bezbjedno učešće u saobraćaju može utvrditi sa većim stepenom vjerovatnoće, samim tim se u krivičnom postupku može ispravno utvrditi i krivična odgovornost. Obzirom na navedeno neophodno je izbjegavati utvrđivanje alkoholisanosti isključivo putem alko-testa dreger aparatom, a izvršiti uzorkovanje krvi i urina učesnika saobraćajne nesreće što prije nakon nesreće, a što dalje i utiče na stepen odgovornosti za izazivanje saobraćajne nesreće kao i za posljedice koje su nastale, a što se utvrđuje na osnovu sudskomedicinskih vještačenja, koja rade sudski vještaci medicinske struke, ljekari sudske medicine i neuropsihijatri. Ovo su samo neki od nepravilno i nepotpuno urađenih bitnih parametara u toku uviđaja a što je polazni i glavni osnov za dalje utvrđivanje krivične odgovornosti učesnika u saobraćaju.

4. ZAKLJUČAK

Osnovni cilj saobraćajnog sistema jeste bezbjedno kretanje putnika i robe uz minimalne gubitke vremena. U slučaju kada dođe do zastoja ovog sistema, odnosno kada se dogodi saobraćajna nesreća, teži se u što kraćem vremenu i što kvalitetnije otkloniti zastoj kako bi se nesmetano nastavilo odvijanje saobraćaja. Zbog navedenog je neophodno da uviđaj koji vrše ovlaštena službena lica traje što kraće, a da se uradi što preciznije i sa evidentiranjem svih parametara neophodnih za dalji tok otkirvanja uzroka nesreće. U ovim situacijama greške pri vršenju uviđaja su neizbježne i treba ih svesti na minimum radi što kvalitetnijeg utvrđivanja odgovornosti učesnika nesreće. Praksa je pokazala da se greške pri vršenju uviđaja najčešće dešavaju zbog nestručnosti lica koja vrše uviđaj i njihove površnosti. Dakle, neophodno je njihovo stalno usavršavanje i sticanje iskustva radi što bržeg i kvalitetnijeg vršenja uviđaja ili uvođenja u pozitivno zakonodavstvo izmjena da uviđaj isključivo vrše visokostručna lica. Rezultat rada vršenja uviđaja nestručnih lica jesu i nepotpune i netačne informacije o licu mjesta saobraćajne nesreće, a što doprinosi otežanom rješavanju saobraćajnih nesreća. Takođe nepotpuno i nepravilno izvršen uviđaj, kao i nepotpuno i nejasno dostavljeni prilozi (skice, fotografije) sa lica mjesta saobraćajne nesreće otežavaju vještacima saobraćajne struke da na pravilan način sačine nalaz i mišljenje. Nalaz i mišljenje pomaže sudu da otkrije uzrok saobraćajne nesreće i odgovornost učesnika koji su doveli do saobraćajne nesreće. Obzirom na navedeno možemo reći da su uviđajna ekipa, vještak i sud u direktnoj sprezi što znači da, ukoliko subjekt na najnižem nivou „zakaže“ (uviđajna ekipa), preostala dva ne mogu precizno, pouzdano i efikasno uraditi svoj dio posla. Kako bi se ovaj problem u praksi prevazišao, neophodno je da ovlaštena službena lica koja vrše uviđaj budu visokostručna i da se pridržavaju osnovnih načela izrade uviđajne dokumentacije. Na ovaj način bi se pospješio rad vještaka i suda, te na osnovu potpuno i ispravno utvrđenih uzroka saobraćajne nesreće utvrdila odgovorost učesnika.

Literatura

- [1] V.Tomašević,G: Kazнено procesno pravo,Temeljni pojmovi i osnove praktične primjene, Split 1998.
- [2] Zlatarić, B.,Damaška, M.: Rječnik krivičnog prava i postupka, Zagreb 1966.
- [3] Pavišić,B.,Modly,D.,Velić, P.: Kriminalistika. Knjiga prva. Treće izmjenjeno i dopunjeno izdanje.Zagreb,2006
- [4] Dautbegović A., Krivično procesno pravo I, Tuzla 2012.
- [5] Sijerčić-Čolić,H., Krivično procesno pravo. Krivičnoprocesni subjekti i krivičnoprocesne radnje, Drugo izmjenjeno i dopunjeno izdanje,Sarajevo 2005
- [6] Zakona o osnovama bezbjednosti saobraćaja na putevima u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 6/06, 44/07).
- [7] Zakon o krivičnom postupku Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“, br. 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07 i 9/09).

DISTRIBUTIVNI LANCI I LOGISTIČKI SISTEMI U BIH

Admir Muslija, MA, AM Technology d.o.o., Hazima Dedića 15b, 71300 Visoko, Bosna i Hercegovina, e- mail: admir.muslija@gmail.com

Mirsad Imamović, MA,Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku, Bunar bb, 72270 Travnik, Bosna i Hercegovina, e- mail: imenager@iu-travnik.com